

Valtiovarainministeriö
valtiovarainministerio@vm.fi

Viite: Valtiovarainministeriön kirje VM064:01/2012

Lausunto selvitysmiehen luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta

Yleistä

Valtionosuusjärjestelmän yksinkertaistaminen ja selkeyttäminen sekä sen kannustavuuden parantaminen on hyvin perusteltu tavoite. On hyvä, että kriteerien määrää pyritään vähentämään.

Yleiset periaatteet verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen muuttamiseksi ovat asianmukaiset. On tärkeää, että kunta hyötyy verotulojen kasvusta, ja verontasausjärjestelmän tulee kannustaa kuntia kehittämään elinkeinoelämäänsä ja kasvattamaan työpaikkojen määrää. Ehdotettu omavaraisuuskerroin on selkeä kannustin panostaa elinkeinoelämän kehittämiseen.

Pohjanmaan liitto pitää tervetulleena ehdotettua muutosta, jonka mukaan valtionosuuksia jaettaessa kiinnitetään nykyistä enemmän huomiota vieraskielisten osuuteen kunnan asukasmäärästä. Muutos kannustaa kuntia aktiivisuuteen kotouttamistoiminnassa, mikä on erityisen tärkeää Pohjanmaan maakunnassa, jossa ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on merkittävä.

Ikärakenne ja sairastavuus

Jatkossakin valtionosuudet perustuvat merkittävästi kunnan väestön ikärakenteeseen ja sairastavuuteen. Sairastavuuden sekä ikärakennekriteerissä nuorten ikäluokkien painottaminen vaikuttaa erittäin voimakkaasti kuntien valtionosuuksien jakautumiseen. Sen vuoksi muutosten täytyy ehdottomasti perustua erityyppisiä kuntia koskevien selvitysten ja tilastojen todennettuihin tietoihin. Pohjanmaan maakunnassa väestön sairastavuus on maan vähäisintä, ja kunnat käyttävät paljon varoja terveydenhuoltoon. Pohjanmaan liitto korostaa, että maakunnan kuntia ei saa rangaista siitä. Sairastavuuden painottaminen ikärakenteen asemesta heikentää motivaatiota panostaa ennaltaehkäisevään toimintaan. Tältä osin ehdotettu valtionosuusuudistus aiheuttaisi nykyiseen järjestelmään verrattuna aivan liian rajuja muutoksia valtionosuuksiin.

Sairastavuuskriteerissä tautiryhmien valinta on yksipuolinen, määräytymistekijäksi esitettyä sairausluetteloa tulee laajentaa sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten todellista jakaantumista vastaavaksi. Ehdotetussa luettelossa on pelkästään Kansaneläkelaitoksen korvauksiin oikeuttavia sairauksia. Vähimmäisvaatimuksena on tuki- ja liikuntaelinten sairauksien, joista aiheutuu suuria kustannuksia erikoissairaanhoidolle, perusterveydenhuollolle ja hoiva-alalle, ottaminen mukaan ja huomioitavien sairauksien luettelon monipuolistaminen.

Kaksikielisyyskriteeri

Pohjanmaan maakunnassa on 10 kaksikielistä kuntaa, joissa enemmistökielenä on joko ruotsi tai suomi, 2 täysin suomenkielistä kuntaa ja 3 ruotsinkielistä kuntaa, jotka ovat Manner-Suomen ainoat täysin ruotsinkieliset kunnat. Valtion ja ministeriöiden välinpitämätön suhtautuminen ruotsin- ja kaksikielisten kuntien oikeuteen saada valtiollisia asiakirjoja ruotsiksi näkyy valtiovarainministeriön lausuntopyynnössä valtiosuusjärjestelmän uudistamisesta: pahoitellaan käännöksen puuttumista, lähetetään lausuntopyyntö ja ilmoitetaan, että ruotsinkieliset asiakirjat toimitetaan kunnille myöhemmin – kertomatta milloin. Pohjanmaan liitto ei voi hyväksyä tällaista menettelytapaa. Sama pätee valtion suhtautumiseen saamenkieliseen väestöön.

Uudistusesityksen mukaan kaksikielisyydestä maksettaisiin korvausta vain virallisesti kaksikielisille kunnille. Yksikieliset suomen- tai ruotsinkieliset kunnat, joissa asuu molempien kieliryhmien edustajia, eivät saisi korvausta kaksikielisistä palveluista aiheutuvista lisäkustannuksista. Nykyisten valtiosuusperusteiden mukaan kaikki kunnat saavat valtiosuutta ruotsinkielisten 6–15-vuotaiden asukkaiden perusteella.

Yksikieliset ruotsinkieliset kunnat eivät jatkossa saisi korvausta lisäkustannuksista, joita aiheutuu esim. ruotsinkielisestä opetusmateriaalista, joka on kalliimpaa kuin suomenkielinen. Ruotsinkielisiä kouluja ja päiväkoteja ylläpitävät yksikieliset suomenkieliset kunnat menettäisivät oikeuden nykyiseen, perusteltuun lisäosaan.

Yksikielisissä ruotsinkielisissä kunnissa aiheutuu kustannuksia usein vain suomeksi saatavilla olevien asiakirjojen kääntämisestä ruotsiksi. Myös suomenkieliselle väestölle on tarjolla palveluja lähes yhtä laajasti kuin virallisesti kaksikielisissä kunnissa. Kaikilla toimialoilla palvellaan kummallakin kansalliskielellä, ja erityisen tärkeää tämä on sosiaali- ja terveysalalla. Yksikieliset ruotsinkieliset kunnat ovat sen vuoksi palanneet kaksikielistä henkilökuntaa. Myös kuntien välinen yhteistyö on kaksikielistä.

Pohjanmaan liitto vaatii seuraavanlaista muutosta esitetyn valtiosuus uudistuksen kaksikielisyyskriteeriin:

Uusi kaksikielisyyskerroin tulee laskea kunnan kaikkien ruotsinkielisten asukkaiden määrän perusteella kunnan virallisesta kielellisestä asemasta riippumatta. Pohjanmaan liitto esittää laskentaperustetta, jossa kaikki kunnat saisivat kaksikielisyyslisää kunnan ruotsinkielisten asukkaiden määrän perusteella, mutta jossa koko asukasmäärän perusteella laskettava osuus putoaisi pois, jos kunta on yksikielinen.

Pohjanmaan liitto viittaa Suomen perustuslain 17 §:ään, jonka mukaan ”julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan”.

Saaristo-osakunnat

Yhdistäessään nykyiset harvan astutuksen, saaristokunnan ja kaksikielisyyskriteerit uudistus ei ota huomioon nykyisiä saaristo-osakuntia. Pohjanmaan liitto edellyttää, että saaristo-osakunnat otetaan jatkossakin huomioon valtiosuusjärjestelmässä, kuten saaristolaisissa on tarkoitettu.

Toisen asteen koulutus

Ehdotetussa uudessa valtionosuusjärjestelmässä on ilmeinen puute toisen asteen koulutuksen rahoituksen osalta. Pohjanmaan liitto odottaakin, että valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö ja Suomen Kuntaliitto jatkavat toisen asteen koulutusten tulevien rahoitusjärjestelmien selvittämistä.

ÖSTERBOTTENS FÖRBUND – POHJANMAAN LIITTO

Ulla-Maj Wideroos
maakuntahallituksen
puheenjohtaja

Olav Jern
maakuntajohtaja

Finansministeriet
valtiovarainministerio@vm.fi

Hänvisning: Finansministeriets brev VM;064:01/2012

Utlåtande om utredarens utkast till en regeringsproposition om förnyandet av statsandelssystemet

Allmänt

Det är en väl motiverad målsättning att försöka förenkla och förtydliga statsandelssystemet och förbättra dess sporrande inverkan. Det är bra att sträva efter att minska antalet kriterier.

De allmänna principerna för ändringen av utjämnningen av statsandelen på basis av skatteintäkterna är riktiga. Det är viktigt att en kommun får fördel av ökade skatteinkomster, och skatteutjämnningssystemet bör fungera så att det sporrar kommunerna till att utveckla sitt näringsliv och öka antalet arbetsplatser. Den föreslagna självförsörjningsgradskoefficienten är en tydlig stimulansåtgärd för att satsa på utveckling av näringslivet.

Österbottens förbund noterar som en välkommen förändring förslaget att fästa större vikt vid andelen kommuninvånare med främmande språk som modersmål vid fördelningen av statsandelar. Ändringen kommer att sporra kommunerna till en aktiv integrationsverksamhet, vilket är särskilt viktigt i Österbotten med en stor befolkningsandel av utländskt ursprung.

Åldersstruktur och sjukfrekvens

Statsandelarna baseras även i fortsättningen i hög grad på åldersstrukturen och sjukfrekvensen i kommunen. Den större viktningen av sjukfrekvensen och av yngre åldersklasser i åldersstrukturkriteriet har en mycket kraftig inverkan på fördelningen av statsandelarna mellan kommunerna. Det är därför ett absolut krav att ändringarna bygger på verifierade uppgifter i utredningar och statistik för olika typer av kommuner. Österbotten är ett landskap med landets lägsta sjukfrekvens samtidigt som kommunerna satsar mycket på hälso- och sjukvården. Österbottens förbund betonar att landskapets kommuner inte får straffas för detta. Den starkare betoningen av sjukfrekvensen framom åldersstruktur försvagar motiven för att satsa på förebyggande verksamhet. Förslaget till statsandelsreform innebär till denna del alltför drastiska ändringar i statsandelarna i jämförelse med nuvarande system.

Kriterierna för sjukdomsgrupperna är ensidigt valda och måste utvecklas så att de motsvarar verklig kostnadsfördelning för sjukvård och omsorg. I listan finns nu enbart sjukdomar som berättigar till ersättningar via Folkpensionsanstalten. Ett minimikrav är att sjukdomar i rörelseapparaten och stödorgan, som förorsakar stora kostnader både i specialistsjukvård, primärhälsovård och omsorg, tas med och att listan på sjukdomar som beaktas utvecklas ytterligare.

Tvåspråkighetskriteriet

I Österbotten finns 10 tvåspråkiga kommuner med antingen svenska eller finska som majoritetsspråk, 2 helt finskspråkiga kommuner samt 3 svenskspråkiga kommuner, vilka är fastlandets enda helt svenskspråkiga kommuner. Statens och ministeriernas nonchalanta förhållningssätt till de svensk- och tvåspråkiga kommunernas rätt till att få statliga handlingar på svenska hittar man i finansministeriets egen begäran om utlåtande om statsandelsreformen: man beklagar att handlingarna inte ännu har översatts, skickar ut begäran om utlåtande och meddelar att kommunerna får de svenska handlingarna senare – utan att ange när. Detta är ett förfaringsätt som Österbottens förbund inte kan godkänna. Samma gäller också statens förhållningssätt till den samiska befolkningen.

Enligt reformförslaget skulle ersättning för tvåspråkighet betalas endast till officiellt tvåspråkiga kommuner. De kommuner som till sin status är enspråkigt finsk- eller svenskspråkiga, men har invånare från båda språkgrupperna, skulle inte få någon ersättning för extra kostnader som service på två språk förorsakar. Enligt nuvarande kriterier i statsandelssystemet erhåller alla kommuner statsandelar för svenskspråkiga 6–15-åringar.

De enspråkigt svenska kommunerna skulle i fortsättningen inte få ersättning för merkostnader t.ex. i fråga om svenskspråkigt skolmaterial, som är dyrare än finskspråkigt. De enspråkigt finska kommunerna som upprätthåller svenskspråkiga skolor och daghem skulle förlora rätten till nuvarande berättigade tillägg.

I de enspråkigt svenska kommunerna uppkommer kostnader för översättning till svenska av handlingar, som ofta finns tillgängliga enbart på finska. Service upprätthålls även för den finskspråkiga befolkningen i nästan samma utsträckning som i officiellt tvåspråkiga kommuner. Service på båda nationalspråken ges inom alla sektorer och det är speciellt viktigt inom vård och omsorg. De enspråkigt svenska kommunerna har därför anställt tvåspråkig personal. Även det interkommunala samarbetet är tvåspråkigt.

Österbottens förbund yrkar på följande ändring gällande tvåspråkighetskriteriet i förslaget till statsandelsreform:

Den nya tvåspråkighetskoefficienten bör beräknas utgående från alla svenskspråkiga i en kommun oberoende av kommunens officiella språkliga status. Österbottens förbund föreslår en beräkningsgrund som ger ett tvåspråkighetstillägg till alla kommuner på basen av antalet svenskspråkiga i kommunen, men att den andel som beräknas utifrån alla invånare faller bort om kommunen är enspråkig.

Österbottens förbund hänvisar till Finlands grundlag 17 § enligt vilken "Det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder".

Kommuner med skärgårdsdel

Då de nuvarande glesbygds-, skärgårds- och tvåspråkighetskriterierna sammanslås beaktar reformen inte nuvarande kommuner med skärgårdsdel. Österbottens förbund förutsätter att kommuner med skärgårdsdel fortsättningsvis beaktas i statsandelssystemet, såsom meningen med skärgårdslagen är.

Utbildningen på andra stadiet

Förslaget till nytt statsandelssystem har en uppenbar brist gällande finansieringen av andra stadiets utbildning. Österbottens förbund förväntar sig därför att finansministeriet tillsammans med undervisnings- och kulturministeriet och Finlands Kommunförbund fortsätter utredningarna av hur andra stadiets utbildningars finansieringssystem ska utformas.

ÖSTERBOTTENS FÖRBUND – POHJANMAAN LIITTO

Ulla-Maj Wideroos
landskapsstyrelsens
ordförande

Olav Jern
landskapsdirektör